

MAARIT JÄNTERÄ-JAREBORG

Under vilken lag lyder en människa?

OM NATIONALITET, HEMVIST OCH TRO SOM
GRUNDER FÖR TILLHÖRIGHET

1 Territoriella och trosbaserade familjerättssystem

ENLIGT *den moderna västerländska modellen* härrör lagen från staten och är bunden till statens territorium (eller en territoriell enhet inom staten). Vad många inte känner till är att rättssystemet, inom den privata sfären där även familjelivet ingår, lämnar ett visst utrymme för tillämpning av främmande staters lagar, antingen vad gäller utländska medborgare eller personer med varaktig bosättning, så kallad *hemvist*, i utlandet. På motsvarande sätt kan en stat fortsätta att utöva jurisdiktion i förhållande till sina egna medborgare utomlands eller utländska medborgare med hemvist i staten. En territoriell anknytning, grundad på personens medborgarskap, hemvist eller (i vissa fall) vistelse i en viss stat styr således över såväl de tillämpliga reglerna som jurisdiktionen. Enligt en *annan modell, som tillämpas bland annat i Mellanöstern och Indien*, bestäms de tillämpliga reglerna på grundval av en persons trostillhörighet. Olika regelverk gäller för muslimer, judar, kristna, hinduer, osv. Reglerna är inspirerade av eller anpassade till den aktuella tron. De anses följa med individen vart i världen han eller hon än tar vägen.

Kompetens- och värdekonflikter mellan systemen är ofrånkomliga. De har fått en ny aktualitet i vår egen tid som kännetecknas av en global migration och möjligheter att virtuellt, genom de nya kommunikations-

medlen, ”leva” i en annan värld än var man varaktigt bor. När Norge sålunda för något år sedan omhändertog med tvång, dvs. utan samtycke av föräldrarna, barnen till ett i Norge boende forskarpar på grund av allvarliga brister i uppväxtförhållandena och placerade barnen i ett norskt familjehem, utbröt ramaskri i den indiska pressen: ”Hands off Norway of Hindu children!” Efter diplomatiska ingripanden på mycket hög nivå kunde den uppkomna krisen mellan Norge och Indien upplösas och barnen placerades i stället hos en nära släkting. På samma sätt gick det (årsskiftet 2013–14) när ett i Sverige stationerat malaysiskt diplomatpars (av muslimsk tro) barn placerades av svenska myndigheter i familjehem, på grund av barnaga, m.m. Efter ett besök i Sverige av den malaysiska ställföreträdande utrikesministern överflyttades barnen omgående till släktens vård i Malaysia och möttes av landets premiärminister vid ankomsten dit. Föräldrarna (som inte hade diplomatisk immunitet) dömdes till fängelsestraff i Sverige. I båda fallen kolliderade den nordiska synen på samhällets ansvar att skydda *alla* barn bosatta i landet från vanvård med det andra landets trosbaserade tolkning av barnens bästa och dess anspråk att få bestämma.

Sverige tillhör de stater som har ett *enhetligt rättssystem* där samma regler gäller för alla, utan territoriella skillnader eller olikheter baserade på en persons tro eller etnicitet. Undantag kan göras, som jag nyss nämnde, inom den privata sfären när det finns en stark juridisk anknytning till en annan stat.

Borde vårt lands system göras mer flexibelt, så att en gruppstillhörighet ska kunna tillmätas avgörande betydelse när individen själv så önskar? Jag kommer att närma mig frågeställningen med hjälp av exempel och tillbakablickar i det förgångna.

2 *En tillbakablick*

Värdekonflikter har alltid förekommit inom mötena mellan olika kulturer, religioner och traditioner, och de har lösts av rättssystemen på olika sätt. Den än i dag på den europeiska kontinenten (och i Norden) do-

minerande modellen går ut på att lokalisera varje (land-)gränsöverskridande rättsförhållande till det starkast anknutna rättssystemet, enligt en modell som utvecklades av den så kallade historiska skolans kanske främste företrädare Friedrich Carl von Savigny i mitten av 1800-talet, avsedd för umgänget mellan civiliserade till kristendomen anslutna nationer.¹ Modellen kom senare att tillämpas i förhållande till alla länder. De berörda rättssystemen ses som likvärdiga och utbytbara, fram till en gräns kallad *ordre public*, dvs. skyddet för de grunder i den egna rättsordningen som inte får rubbas. Inom rättsvetenskapen studeras sådana här frågor under min forskningsdisciplin, *den internationella privat- och processrätten*.

Sverige anslöt sig redan mot slutet av 1800-talet till ett internationellt konventionssamarbete, som tog sin utgångspunkt i nationaliteten som individens starkaste anknytning.² Det var lagen i varje persons medborgarland som skulle styra. Anammandet av *nationalitetsprincipen* återspeglade den tidens starka nationalromantiska strömningar och den då populära tron på varje nations särart. En person förväntades känna störst samhörighet med sitt nationella hemland. För ett utvandringsland som Sverige (fram till 1930-talet) medförde nationalitetsprincipen även den praktiska fördelen att den utvandrade befolkningens personrättsliga förhållanden här kunde bedömas enligt svensk lag så länge som det svenska medborgarskapet fanns kvar.

Nationalitetsprincipen var dock inte utan avigsidor. Principen innebär i sig en olikbehandling av människor utifrån medborgarskap. På utländska medborgare skulle utländsk lag tillämpas, vilket svenska domstolar upplevde som en komplicerad uppgift. Principen fungerar inte när en person är statslös och den saknar tydlighet när en person har fler än ett medborgarskap. Dess användning är svår att motivera i situationer där en person har flytt från sitt medborgarland eller har tvångsnationaliserats mot sin vilja. Banden till det nationella hemlandet kan vidare försvagas under en lång vistelse i utlandet. Jag ska exemplifiera några av dessa brister i det följande.

3 *Särskilt om den svenska utvecklingen:
från nationalitetsprincipen till hemvistprincipen*

Den svenska familjerätten genomgick en radikal modernisering i början av 1900-talet, i nära samarbete med de övriga nordiska länderna; det övriga Europa hann i kapp först flera decennier senare. Tillämpningen av betydligt mer otidsenliga regler på utländska medborgare bosatta i Sverige började kritiseras som orättvis. Man uppmärksammade särskilt svenskfödda kvinnors ömmande situation, när dessa genom giftermål med en utlänning förlorat det svenska medborgarskapet och därmed, på grund av de konservativa reglerna i mannens hemland, var förhindrade att ansöka om skilsmässa eller vid bodelningen fick betydligt mindre än enligt den svenska modellen om likadelning av giftorättsgoods. För att råda bot på bristerna såg Sverige sig tvunget att successivt, från 1930-talet och framåt, uppsäga av landet tidigare ratificerade konventioner vilka byggde på nationalitetsprincipen.

Under krigsåren tog Sverige emot ett stort antal så kallade baltflyktingar som tvångsnationaliserats till sovjetmedborgare. Svenska domstolar ville inte lösa deras familjerättskonflikter i enlighet med sovjetryska regler. En utväg ur dilemmat blev, mot slutet av 1940-talet, en tillämpning av svensk lag, som lagen i den stat där hemvistet fanns. Dessa domar öppnade för en övergång i svensk rätt till *hemvistprincipen*³, som redan tillämpades i förhållande till de övriga nordiska ländernas medborgare. Hemvistprincipen har sedermera anammats även av Europeiska unionen som den mest integrationsvänliga lösningen.⁴

Hemvistprincipen är givetvis attraktiv för en stat med en stor global invandring, såsom Sverige numera. Så fort hemvist anses ha blivit etablerat här gäller svensk lag. Hemvistet kom att definieras som den stat där personen är bosatt, om bosättningen där med hänsyn till vistelsens varaktighet och omständigheterna i övrigt kan anses stadigvarande.⁵ I förarbetena till svensk lagstiftning från 1970-talet och framåt tas det mer eller mindre för givet att varje nyinflyttad invånare anpassar sitt leverne

till svensk lag och även önskar att svensk lag ska gälla. Stora kulturella och rättsliga skillnader kan dock stå i vägen. Det har inte heller betraktats som självklart att svenska medborgare som flyttar utomlands vill underkasta sig hemviststatens lag.

En flexibilitet skapas genom att låta de berörda personerna själva bestämma om hemviststatens eller medborgarskapsstatens lagar ska gälla (så kallad partsautonomi rörande tillämplig rättsordning, i regel begränsad till ekonomiska frågor). De av Akademiens ledamöter som drömmer om att ta bosättning i ett varmare och soligare land än Sverige bör särskilt uppmärksamma följande. Tillämplig lag för arvet styrs i dag i Sverige av lagen i medborgarlandet. Om sålunda en svensk medborgare med hemvist i Spanien avlider styrs arvet av svensk lag. När en thailändsk medborgare bosatt i Sverige går bort gäller lagen i Thailand. Men om dödsfallet inträffar den 17 augusti 2015 då EU:s arvsförordning⁶ börjar tillämpas – eller senare – bedöms arvet i stället enligt lagen i den avlidnes sista hemviststat, om inte han eller hon i sitt testamente har förordnat att medborgarlandets lag ska gälla. Arvet efter svenska pensionärer bosatta i Spanien kommer alltså att bedömas enligt spansk lag, som lagen i hemviststaten, om inte pensionären i testamentsform har föreskrivit att svensk lag ska gälla.

Gemensamt är, vare sig det handlat om nationalitetsprincipen eller hemvistprincipen, att *de tillämpliga reglerna hämtas från en nationsstats rättssystem*. Trosbaserade normer som i många religioner styr över familjelivet och alla dithörande även juridiskt relevanta frågor, såsom äktenskaps ingående, makars rättigheter och skyldigheter i förhållande till varandra, äktenskaps upplösning samt föräldrars rättigheter och skyldigheter i förhållande till sin avkomma, kan i Sverige och västvärlden i övrigt tillmätas betydelse endast under förutsättning att sådana normer utgör en del av ett tillämpligt utländskt rättssystem. Finns det då inget utrymme att ta hänsyn till en persons religiösa tro?

4 *Utrymmet för tron? – ”Den muslimska äktenskapsrådgivningen”*

TV-programmet *Uppdrag Granskning* sände våren 2012 ett reportage om ”äktenskapsrådgivning” vid svenska moskéer. Två heltäckta och beslöjade kvinnor – i verkligheten journalister utrustade med dold kamera och bandspelare – besökte tio olika moskéer i Sverige, i syfte att finna bot i den ena kvinnans äktenskap där hon påstods regelbundet bli misshandlad av maken och tvingad till sexuellt umgänge med honom. Till råga på allt hade maken tagit en annan hustru. Endast två av de tio imamerna uppmanade kvinnan att anmäla makens misshandel till polisen. De övriga åtta uppmuntrade henne att försöka lösa problemen i samråd med maken, genom att tydligt visa sin kärlek till honom. Nio av de tio imamerna betonade att polygami är förenlig med islam, men endast under vissa av islam föreskrivna villkor.

Programmet blev mycket omdebatterat i Sverige. Svensk lag tillåter inte polygami, och misshandel och våldtäkt inom äktenskap är kriminaliserade. Vad som upprörde många av kritikerna alldeles särskilt var att flera av de aktuella moskéerna var mottagare av statens ekonomiska stöd för trossamfund, en stödform som förutsätter att det mottagande trossamfundet delar det svenska samhällets grundläggande värderingar, inbegripet lika rättigheter för kvinnor och män. Det muslimska rådet i Sverige och ordföranden för Imamrådet i Sverige tog snabbt avstånd från den kontroversiella rådgivningen och betonade varje troendes muslims skyldighet att följa lagarna i vistelselandet. Behovet av särskilda utbildningsinsatser för imamer om det svenska samhället och dess regler lyftes fram, inte bara av kritikerna utan även av muslimska samfund.⁷

Om exemplet om den fejkade muslimska äktenskapsrådgivningen hade varit ett verkligt fall, skulle hustrun ha haft rätt till omedelbar äktenskapsskillnad på grund av mannens tvegifte och den allmänna åklagaren hade varit skyldig att väcka talan om misshandel och våldtäkt. Ska en sådan här reaktion från det svenska rättssystemet ses som okänslighet mot parternas religion eller till och med, som vissa vill hävda, ett uttryck

för en inbyggd rasism, som går ut på att majoritetssamhället tar sig friheten att förneka värdet av en etnisk minoritetsgrupps identitet? Eller står vi inför en situation där kvinnoförtryck (sett med det omgivande samhällets ögon) sker under förklädnad av religion vars innehåll bestäms av konservativa män med makt? Själv vill jag hävda det senare. Till saken hör att åsikterna om vad som är religion, kultur och tradition skiljer sig åt, även bland de omedelbart berörda.

5 Omskärelse av pojkar

Ett annat aktuellt exempel handlar om omskärelse av pojkar, som är en urgammal av religiösa, kulturella eller medicinska skäl motiverad praxis. Inom judendomen och islam praktiseras den även av sekulärt sinnade personer, som ett slags markör för en judisk eller en muslimsk identitet.

Omskärelse av pojkar har i tilltagande grad kommit att ifrågasättas i Europa, inte minst av barnläkare och institutioner som värnar om barns rättigheter, som en form av misshandel som kränker barnets kroppsliga integritet och barnets rätt att självt bestämma vilka ingrepp dess kropp får utsättas för, när ingreppen inte är medicinskt påkallade.⁸ Sverige var det första landet i Europa att genom lagstiftning – 2001 års lag om omskärelse av pojkar – försöka finna en acceptabel balans mellan å ena sidan barnets rättigheter och å andra sidan religionsfriheten, vilken enligt en internationellt etablerad tolkning ger föräldrarna rätt att föra över sin tro och livsåskådning till barnen. Balansen skapas genom att i Sverige tillåta av religion eller tradition motiverade omskärelser av pojkar på begäran av pojkens vårdnadshavare, under förutsättning att de dessförinnan av en medicinskt kunnig person informerats om vad ingreppet innebär och att operationen genomförs under betryggande hygieniska förhållanden med smärtlindring och medicinsk kompetens. Särskilt tillstånd att utföra omskärelsen får dock meddelas en för ingreppet kompetent representant för ett trossamfund.⁹

Som andra stat i Europa valde Tyskland år 2012 att lagstifta i frågan, mycket i linje med den svenska lagen. Den tyska lagstiftningen föregicks

av ett fall där en domstol i Köln fann att omskärelsen av en muslimsk pojke uppfyllde brottsrekvisiten för misshandel. Pojken hade på grund av komplikationer efter ingreppet behövt söka sjukvård i Tyskland. Domen gav upphov till kraftiga protester i synnerhet från judiska samfund, vilka beskrev utslaget som en ny form av europeisk holocaust. En tillåtande lagstiftning hävdades vara nödvändig för att judar och muslimer skulle kunna bo kvar i Europa.

6 Det offentliga respons – i Sverige och utomlands

Den offentliga sektorn i Sverige, rättssystemet inkluderat, har överlag varit förberedd på uppkomsten och räckvidden av trosbaserad mångkulturalism inom den privata och familjesfären. Sveriges drygt hundra år gamla sekulära förhållningssätt i förhållande till individen och familjen medför att *rättsliga* beslut inte kan grundas på religionens regler. Allt fler människor i diaspora befinner sig emellertid i korsningen mellan statens sekulära regler och religiösa regler, och tvingas beakta dem båda, för att undvika negativa konsekvenser, såsom *haltande familjerättsförhållanden*. Ett äktenskap, till exempel, ”haltar” juridiskt sett, när det betraktas som giltigt och existerande enligt rättssystemet i ett land men inte i ett annat. För vissa andra är trons diktat det enda av betydelse.

För att underlätta för troende muslimska parter har *tyska domstolar* gått med på att på makarnas begäran låta domstolens avkunnade av äktenskapsskillnad kompletteras med en i slutförhandlingen närvarande imams religiösa godkännande av domen. På det sättet kan parterna slippa besväret att behöva gå igenom två olika skilsmässoförfaranden, dvs. ett sekulärt och ett religiöst. Jag kan inte se att den svenska processordningen skulle hindra användningen av ett motsvarande förfarande vid svensk domstol. Från svensk rätts synpunkt vore det ju fortfarande den (obligatoriska) svenska skilsmässodomen som upplöser äktenskapet; det övriga förblir rättsligt irrelevant. Som mycket annat i en mångkulturell kontext har även denna fråga kommit i skymundan hos oss. Läget är

mer komplicerat i förhållande till *judiska skilsmässor* som förutsätter att den äkta mannen uttryckligen ger hustrun en så kallad *get*, dvs. tillåtelse att gifta om sig. Brittiska domstolar har i tilltagande mån börjat binda troende judiska makars rätt till skilsmässa vid brittisk domstol till villkoret att mannen uttryckligen utfäster sig att ge hustrun den behövliga tillåtelsen. Sådana villkor går inte att förena med den svenska rättens position om att var och en av makarna har en ovillkorlig rätt till skilsmässa.

7 Särskilt om kvinnors rättigheter

När det handlar om kvinnors mänskliga rättigheter har debatten i Sverige i stor utsträckning negligerat internationella instrument som Sverige har tillträtt. Förenta Nationernas konvention om eliminering av alla former av diskriminering av kvinnor (1979, Kvinnokonventionen) är ett viktigt exempel. Den förpliktar staterna att *avskaffa* alla lagar, traditioner och sedvänjor som hindrar kvinnor från att utöva lika rättigheter eller ha tillgång till samma möjligheter som män, *att motverka* stereotypa roller och att *skapa ändring* i socialt och kulturellt beteende. Ett annat exempel är 2011 års Europarådskonvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor (den så kallade Istanbulkonventionen) enligt vilken *tvångsäktenskap eller könsstympning* aldrig ska kunna rättfärdigas med hänvisning till kultur, sedvänja, religion eller tradition. Jag saknar dessa konventioner i den stundals infekterade svenska debatten och en analys om vilka skyldigheter de skapar för Sverige.

Enligt en uppmärksammas dom av Stora kammaren för Europadomstolen för mänskliga rättigheter från juli 2014 har en stat rätt att genom lagstiftning begränsa rätten till privatliv och familjeliv, yttrandefrihet och religionsfrihet, när inskränkningarna är nödvändiga (legitima och proportionella) av hänsyn till samhällsmedlemmarnas förmåga att leva tillsammans (*vivre ensemble-kravet*).¹⁰ De aktuella rättigheterna har annars ett starkt skydd enligt den Europeiska konventionen om de grundläggande fri- och rättigheterna (*Europakonventionen*). Det rör sig

om en vidareutveckling av den hänsyn som i ett demokratiskt samhälle alltid ska tas till andra människors fri- och rättigheter. Det aktuella målet handlade om en muslimsk kvinnas rätt att bära heltäckande slöja på offentlig plats, något som fransk lagstiftning förbjuder sedan 2010. Att det var kvinnans eget fria val grundat på hennes religiösa tro, kunde enligt Europadomstolen inte väga tyngre än det obehag som andra samhällsmedlemmar kan känna när ett klädesplagg hindrar den invanda möjligheten att kommunicera ansikte mot ansikte och Frankrikes legitima intresse att ha kvar sitt lagförbud. Kvinnan förlorade alltså målet. Domen har kritiserats hårt, särskilt med hänvisning till att uppskattningsvis högst 2000 kvinnor i Frankrike är potentiella bärare av heltäckande slöjor. Andra kommentatorer har funnit utgången nödvändig av hänsyn till Frankrikes speciella form av sekularitet.

Att värna om mänskliga rättigheter, viktiga i synnerhet för kvinnor och barn, är emellertid ett trubbigt instrument. Mänskliga rättigheter kan nämligen tolkas på många olika sätt, och för diametralt motsatta syften. Många gånger är det inte klart vad som egentligen avses. Utgången i det inledningsvis beskrivna svensk-malaysiska fallet (barnens överflyttning till Malaysia) beskrevs av den malaysiska statsministern som en seger för Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter (1989, *Barnkonventionen*). Alla kanske inte håller med. Mänskliga rättigheter kan vidare strida mot varandra. Ett tydligt exempel är omskärelse av pojkar, när religionsfriheten (barnets och dess föräldrars) ställs mot barnets rätt till kroppslig integritet och självbestämmande. Ironiskt nog kan dessutom både förespråkare och motståndare till denna sedvänja anse sig agera utifrån barnets bästa, som är en grundprincip i Barnkonventionen. Det är av sådana här skäl som jag (i motsats till den sittande regeringen) är skeptisk till att göra Barnkonventionen till en direkt tillämplig lag i Sverige.

8 Slutord

Detta anförande har gett en juridisk exposé om hur rättssystemet bemöter människans tillhörighet. Den internationella privat- och processrätten spelar en allt viktigare roll, och används även av Europeiska unionen för att främja integration. Disciplinens metod går något förenklat ut på att varje förhållande av rättslig relevans ”lokaliseras” under det närmaste rättssystemet, utifrån kriterier som den berörda personens medborgarskap, hemvist eller (i vissa fall) egen preferens. Begränsningen är att det krävs en *juridiskt relevant anknytning* till fler än ett land. Denna disciplin kan därför inte hantera alla behov i vårt allt mer pluralistiska samhälle. En alternativ metod, som skymtat mellan raderna, är särskild lagstiftning som adresserar mångkulturella hänsyn, såsom den svenska lagen om omskärelse av pojkar. Sådan lagstiftning förutsätter inte anknytning till ett annat land utan beaktar direkt kulturens, religionens och traditionens betydelse.

Allt fler rättsvetenskapligt verksamma forskare i Europa efterlyser dessutom att varje lands lagstiftning i större grad anpassas till samhällets nya mångfald. Parterna bör ges ökade möjligheter till eget val inom familjerättssfären, förutsatt att inga från samhällets synpunkt tvingande intressen äventyras. Lösningens styrka är att den samtidigt kan såväl inkludera som styra. Utmaningen är att definiera och vinna allmänt gehör för det som inte någonsin kan vara förhandlingsbart. Även mänskliga rättigheter som en given utgångspunkt lider ju av en brist på tydlighet.

Filosofen Simone Weil lär ha sagt att det är varje människas skyldighet att bli av med sina rötter (för att uppnå det universella), men att det förblir ett brott att rycka upp någon annans rötter. Jag anser att detta borde vara en grundläggande tanke även i vår egen tid i vårt eget samhälle.

NOTER

1. Idéerna presenterades år 1849 i åttonde bandet av von Savignys stora verk *System des heutigen Römischen Rechts*.
2. Detta samarbete ägde rum inom ramen för en än i dag verksam internationell organisation, kallad *Haagkonferensen för internationell privaträtt*, grundad år 1893, på initiativ av den nederländska juristen Tobias Asser. Asser tilldelades senare, år 1911, Nobels fredspris för sina insatser för fredligt samförstånd mellan folken. Idén om nationaliteten som den tyngsta anknytningen utvecklades dock av den italienske juristen Pasquale Stanislav Mancini i mitten av 1800-talet. Se T. Gihl, *Den internationella privaträttens historia och allmänna principer*, 1951, s. 240 ff.
3. Det tidigare vanligt förekommande uttrycket *domicilprincipen* undviks här, på grund av de många olika tolkningarna. Sälunda står uttrycket ”domicil” i familjerättsliga sammanhang inom EU-lagstiftningen enbart för den specifika innebörden begreppet har inom rättssystem som på ett eller annat sätt bygger på engelsk *common law*; i övrigt används begreppet hemvist (*habitual residence*).
4. EU:s lagstiftning ger dock unionsmedborgare, dvs. medborgare i någon EU-medlemsstat, särskilda privilegier som (övriga) s.k. tredjelandsmedborgare saknar. EU-rätten förbjuder vidare all olikbehandling av EU-medborgare utifrån medborgarskapet.
5. Se t.ex. lagen (1904:26) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap (7 kap. 2 §) och lagen (1990:272) om internationella frågor rörande makars och sambors förmögenhetsförhållanden (19 §).
6. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 650/2012 av den 4 juli 2012 om behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt godkännande och verkställighet av officiella handlingar i samband med arv och om inrättandet av ett europeiskt arvsintyg.
7. Behovet och förutsättningarna för en särskild, av staten ordnad imamutbildning i Sverige hade, på uppdrag av Regeringen, utretts bara några år tidigare. Utredningens slutsats var att en sådan utbildning skulle utgöra ett otillåtet ingrepp i de muslimska samfundens interna sfär; se SOU 2009:52 (*Staten och imamerna*).
8. I gemensamt utlåtande av den 30 september 2013, efterlyser sälunda de nordiska barnombudsmännen och barnmedicinska experter en ändring som går ut på att omskärelsen endast får utföras med pojkens samtycke, när denne uppnått vederbörlig ålder och mognad att själv ta ställning till ingreppet. En liknande ståndpunkt antogs av Europarådets parlamentariska församling i en resolution nr 1952/2013 angående barns rätt till fysisk integritet.
9. De svenska avvägandena har bedömts välgenomtänkta och rönt viss (positiv) uppmärksamhet utomlands, särskilt i finsk rättspraxis. Förutom den finska Högsta

domstolens dom *KKO 2008:93* ska nämnas ett relativt färskt avgörande av Helsingfors hovrätt, diarienummer R12/705, av den 5 december 2013, vilka båda hänvisar till den svenska lagen och övervägandena bakom den.

10. Målet går under beteckningen S.A.S. mot Frankrike, dom den 1 juli 2014 (ansökan nr 43835/11).